

списание

ПЪТ

КУЛТУРНО-ПРОСВЕТНО ДРУЖЕСТВО
"РОДНО ЛУДОГОРИЕ"

списание ПЪТ

издател:
д-р Анатолий Кънев
02/929 61 01
drkanev@protos.bg

редактори:
д-р Анатолий Кънев
Борис Илиев
Ерхан Чаушев
Радослав Василев
Иво Попов
Васил Кънев

специални благодарности на:
проф. Александър Фол

"ПЪТ" е издание на КПД "Родно Лудогорие"
Никаква част от това издание не може да бъде използвана
без изричното разрешение на издателя.

корица:
скулптура-паметник на Таньо войвода

Съдържание

1	По Пътя (Ерхан Чаушев)
2-4	За дружеството (Борис Илиев)
4-5	Шепа родолюбци пред олтара на Родината (д-р Анатолий Кънев)
6-7	Изявата (д-р Анатолий Кънев)
8-10	Енергията на свещеното (проф. Александър Фол)
11-15	Мнения на участници
16	Викторина
стр. 17	Смисъл (Радослав Василев и Иво Попов)

Пътят пресича местности, места и светове, но лежи в различни пространства - географски и исторически, индивидуални и социални, физически и метафизически.

Край пътя минават времена и култури, но пътят е сърцевина, средина, съкровена същност, която съвместява и примирява забързаността на нещата с покоя на световите.

По пътя се върви, но не се достига. Пътят се следва. Поелите по пътя пътници са следовници на зова, който мълком носим в себе си.

“Път” е издание на съпричастност към съществуването сред съществуващото. Не ползата от съществуването е ориентир, а усилията за промяна и себепромяна. В тях се таи същностното и се долавя гласът на битието.

“Път” е издание за следовници. С направената крачка започва Пътят. Но в самата крачка е Пътуването. Пътят, Пътуването и Пътникът са едно. В далечината “Път” търси единното.

КУЛТУРНО-ПРОСВЕТНО ДРУЖЕСТВО "РОДНО ЛУДОГОРИЕ"

Борис Илиев е роден на 24.03.1927г. в с. Свещари, Исперихска община. Завършва право в СУ "Климент Охридски" и театрознание във ВИТИЗ "КР. Сарафов". Почетен гражданин на гр.Разград и гр.Тутракан. Работил е като учител, юристконсулт, главен арбитър и уредник в Националния музей на българската литература. Изявен фолклорист, историк, етнограф и краевед. Наричан е певецът на Лудогорието за трудовете си, свързани с историята на този район, а също и с песните и легендите за тази част на България. Автор е на изследване за четата на Таньо войвода, преминал в България през 1876г. едновременно с Ботевата чета. Председател е на КПД "Родно Лудогорие", чието издание е настоящото списание. За неуморния си труд на културния фронт е оприличаван с Матей Миткалото, за което ние - неговите наследници му благодарим.

Културно-просветното дружество "Родно Лудогорие" е учредено на 02.08.1990 г. и е регистрирано с решение на Разградския окръжен съд на 19.12.1990 г. Представлява скромна организация, поставила си задачата да съдейства за общуването и дружбата на лудогорското население, без разлика на вяра и народност, на партийна принадлежност и социално положение. Ръководната му идея е, че българи, турци и други етнически групи обитават открай време тази земя и ще я населяват още векове, поради което трябва да съжителстват в разбирателство и взаимно уважение.

Девизът на дружеството е: ДОБРОСЪСЕДСТВО, ДОВЕРИЕ, ИСТИНА. Истината такава, каквато е, независимо дали се харесва някому или не, защото без истина няма доверие, а без доверие няма добросъседство.

Добросъседството, (комшулука) двата етноса са нарушавали само под влиянието на верския фанатизъм и интригите на властите (турски по времето на османското господство и български след Освобождението). Ако не са властите, партиите и политиките, да объркват хората, българите и турците в Лудогорието и сега биха живели безпроблемно, в добросъседство и доверие, защото в бита и на двата етноса има сходство и близост: оръдията на труда и стопанските дейности са еднакви, подобни са игрите и забавите им, приличат си празниците и обичаите, еднакви са баянията и магиите им против беди и болести, а в историческата им памет, въпреки тежките спомени от игото и възродителния процес, са запазени не малко предания за толерантност и взаимопомощ и дори за покровителство от страна на отделни властници, като Сюлейман ага Йълъкоглу от Силистра, Гяур Хасан ефенди от Разград, Гьокмен ага от Топчии и др.

Дружеството се стреми да популяризира тези факти, като акцентира не на онова, което разделя, а на това, което сближава. То организира съвместни мероприятия и празници, поощрява взаимните гостувания по време на битови и семейни чествания, провежда екскурзии и походи за опознаване на родния край и историята му, издава книги, брошури и вестници.

През 1991 г. е издаден сборник с народни песни от Северното Лудогорие и Крайдунавска Добруджа в три тома, с името "Дунаве, бели Дунаве", както и легендите за лудогорския приказан герой Демир Баба - Железният баща, който е почитан еднакво от българи и турци като проповедник на идеята за добросъседство и взаимопомощ. През 1993 г. е публикувана книгата на Борис Илиев "При извора Петте пръстта", съдържаща легенди и предания от Лудогорието и изследването на Енчо Йорданов "Просветното дело в Тутраканско", а през 1995 г. е отпечатана "История на с.Старо селище" от Стоян Янков. През същата година е написана историята на рода Божкови от Исперих от Веселин Божков. През 1996 г. са издадени трудовете "Четата на Таньо войвода", пресякла Лудогорието през 1876 г. и пътеводител за същата чета, а през 1998 г. излиза от печат публикацията "13 дни с Ура и Аллах под знамената" - на тема, Освободителната война от руско и турско гледище. През 1999 г. и 2000 г. са отпечатани поселищните изследвания за лудогорските селища "Гр. Кубрат", "Свещари", "Трите села - Райнино, Вазово и Иван Шишманово", "Лъвино" и "Малък поровец" с автори Ст. Янков, М. Матев и др. Също така са издадени: каталог на художника-график Людмил Георгиев и съвместно със сдружение "Джем" каталог от международния пленер, проведен на Демир Баба теке от Вейсал Байрам Али.

"Родно Лудогорие" е създадено в тревожната 1990 г., когато под руините на тоталитарната система се показват бурените на шовинизма и фанатизма, заплашвайки да изправят като врагове довчерашни съседи и приятели. То трябва да намалява напрежението, създавано от недобросъвестни представители на двете общности. Тази задача стои и сега пред него и то се старее, според възможностите, предвидени в устава, да я решава отново, тъй като световните конфликти показват, че опасността от избухването на етнически конфликти е напълно реална.

Учредителното събрание на дружеството, на 02.08.1990 г. е предшествано от създаването на общински дружества в Разград, Силистра, Исперих, Завет, Кубрат, Дулово и Тутракан. По-късно, на 17.02.1993 г. е основано и дружество на живеещите в София лудогорци. Тези клонови дружества водят различен по активност живот. От основаването си преди 13 години до сега, дружеството провежда ежегодно два похода на дружбата: Поход по пътя на четата на Таньо войвода, преминала през Лудогорието през размирната 1876 г. и Поход по пътя на бунтовната армия на Шейх Беддредин, тръгнала от Лудогорието през 1416 г. И в двете събития участват както българи, така и турци. Двата похода минават покрай повече от 30 селища, населени с българско и турско население и по време на пътуването се набляга на дружбата между двата етноса и на толерантното отношение между въстаниците и мирното население.

За популяризирането на тези две мероприятия, по време на самите походи се организират викторините: "Какво знаем за четата на Таньо войвода от 1876 г.?" и "Какво знаем за Шейх Беддредин и въстанието му от 1416 г.?" Статистиката показва, че досега са участвали хора от над 40 селища в три области.

Борис Илиев
- председател на дружество "Родно Лудогорие"

ШЕПА РОДОЛЮБЦИ ПРЕД ОЛТАРА НА РОДИНАТА - ВЪЗСТАНОВЕНИЙТ ПАМЕТНИК

От 30 май до 2 юни се провежда вече станалият традиционен поход "По стъпките на четата на Таньо войвода". Тя е втората чета на българската емиграция в Румъния, организирана по идея на Христо Ботев, която на 17 май 1976г. слиза на Тутраканския бряг при с. Пожарево. Поради отсъствието на романтичен блясък, четата на Таньо войвода остава в сянката на неизвестността почти 120 години. Едва през 1996г. благодарение на 30 годишния труд на краеведа-историк Борис Илиев е установен численият състав - 28 души и отчасти биографията на 23 от четниците. Също така е маркиран бойният път, продължил 11 дни и увенчан с три сражения и 9 жертви.

Априлското въстание от 1876 г. - чисто българско по своя произход е добре проучено. Последен отзвук от априлските пожари е саможертвата на двете чети - на Ботев и Таньо. Светът дълго говори и пише за зверствата при потушаването му. Примерите за това са безкрайно много, известно е че именити обществени личности, писатели и политици из цяла Европа отразяват това събитие, полемизирайки от своите трибуни. Руски интелектуален кръжец, начело с Достоевски изпраща своя член д-р Судзиловски да намери водачите на нашите емигранти с посланието "Не умирайте !" Отговорът на двамата войводи е: "Ние клетва сме дали!" Така те поемат към майка България. Идеята е единият отряд да действа от запад в помощ на Врачански революционен окръг, а другият на изток в подкрепа на сливенските бунтовници за подсилване на въстанието и създаването на север от Балкана на свободна територия. Съдбата и на двете чети е сходна - първоначален ентузиазъм, момент на съмнения, лутане, сражения и разгром. Двамата войводи загиват, за да осветят два върха от историята на България - Околчица и Керчан баир.

Таньо Стоянов Куртев наричан още Домусчиев, Уйгунсуза и Диарбекирски е роден на 5 април 1846г. в гр.Сливен. Израства в заможна и

многочислено семейство. Този свободолюбив младеж става член на основания от Левски революционен комитет през 1871г. в родния му град. Именно Левски го определя за Апостол в Търговищко, Омуртажко, Котленско и Добричко. Той го снабдява с пълномощно от 15 ноември 1872г. Скоро обаче Таньо е арестуван и откаран в Цариград, а след това заточен в Диарбекир. Възползвайки се от обстоятелството, че е калебент и може свободно да се движи в града, той избягва на 14.02.1875г. Добира се до Цариград, а оттам с кораб до Сулина и Браила. През август 1875г. е извикан в Букурещ и определен за апостол в Сливенско. Стига до Варна, където получава инструкции от идващия от Цариград Иваница Данчев. После минава през Дулово, където го чакат поп Харитон и Стоил войвода. През Тутраканско се прехвърлят в Олтеница и се срещат с П. Хитов. По предложение на Н. Обретенов и Ботев, Таньо отвежда момците от Турномагуреле в Олтеница, където застава начело на втората емигрантска чета със знаменосец Велко Дачев Тишев, писар Петър Иванов Русков и водачи на четата Стефан Заралията и Йовчо Кеяпенчев. Те преминават в България едновременно с Ботевата чета на 17 май 1876г. Шест часа преди Козлодуйския десант един каяк с 28 души акостира при с.Пожарево - Тутраканско. Точният път е установен под ръководството на Борис Илиев. Той минава покрай 30 селища в Лудогорието и Поломието. Макар и обезверени те не се връщат. Дали желязната воля на войводата или любовта към България крепи тези момчета?

По пътя на четата, съвместно с общините и музеите от Тутракан, Исперих, Разград, и Попово под ръководството на КПД "Родно Лудогорие" се провежда традиционен туристически поход. Идеята на това родолюбиво дело е да се популяризират светли примери от нашата история. В този глобализиращ се свят именно културата и националната история са реперите за оцеляване. На родната си земя не бива да чакаме някой друг да се грижи за нас. Индивидуалната култура чрез личния избор разширява свободата и хоризонтите. Хегемонната роля на английския език не обрича на "варварско" поведение иначе говорящите, а също и фалшивия страх от американизация. Култура и адаптивност са ключовите думи за индивида във време, когато в световен мащаб отслабва националната държавност. През 1948г. Т. Елиът предсказва, "...че ще станем свидетели на Ренесанс на местните и регионални култури и нрави." Затова е ценна идеята на община Тутракан за изграждане на пътека "По стъпките на четата на Таньо войвода". Не е нужно да чакаме непременно висшестояща инстанция или "западно" субсидиране за неща, които можем да сътворим сами. А те са около нас. С риск да доскучея ще цитирам дядо Вазов - "Лудите - те да са живи"...

Изявата

Пътят за всеки има различни форми и пространства. За нас част от тях са походите, организирани ежегодно от нашето сдружение:

- *"По стъпките на четата на Таньо войвода"* - 18-ти по ред от 28.05 - 2.06
- *"По пътя на Шейх Бедреддин Симави"* - 5-ти по ред от 1.11 - 3.11

Не смятам, че формата е остаряла в глобализацията се XXI-ви век. Това, че ликвидирахме дори и армията си (а къде ще възпитаваме мъже), не значи ликвидация на ценности от историята и културата ни. Вървейки по стъпките на тези личности си припомняме славни и трагични страници от нашето минало. Докосваме се до техните терзания, мисли, вълнения. Неизбежно е и сравнението с нашето време, нашия сегашен път, задаваме си въпроси за ценностите, осмислящи живота ни.

Предстоящият поход от 28.05 - 02.06.2003г. минава по бойния път на четата на Таньо войвода от с.Пожарево, Тутраканско до с.Априлово, Поповско. Маршрутът включва над 30 населени места и в него участват около 3000 души. Началото е от бюстът-паметник на Таньо войвода в град Тутракан. Ученици от града, облечени с четнически униформи с лодка акостират на дунавския бряг, както някогашният каик при село Пожарево. Мястото е същото, на което през 1867г. е слязла четата на Панайот Хитов със знаменосец Васил Левски. Оттам по бойния път на четата 80 души от Тутракан, Исперих, Попово, Разград и София пресъздават подвига на четниците. Първата нощувка е в местността Сборяново - митичното обиталище на древните траки при Свещарските могили и града Хелис, а в културните пластове на този район можем да открием и влиянието на алианския светец Демир Баба. Втората нощувка е град Разград, където пред Ботевия паметник участваме в тържествата в чест на великия българин и всички паднали герои за свободата на България. Третата нощувка е в с.Светлен, Поповско, където на 2 юни разиграваме последното сражение на въстаниците. Оттам се отправяме към Керчан баир - символ на лобното място на войводата.

Тази година по време на похода ще имаме честта да открием наново паметник на войводата на Керчан баир, Поповско - откраднат преди 2 години. По инициатива на община Попово и лично на кмета д-р Веселинов, нашето дружество се зае с изпълнението на този патриотичен проект и възстанови откраднатия паметник.

Горди сме...

Нашето време не е само време на кражба и разруха. Има начини да построим, да съхраним. Такива са и целите на нашето дружество - поведение, което твори и търпи развитие. Това е и призмата на нашата изява. От тази земя - "...България, на която камък да ритнеш, ще ти разкаже нещо" има от какво да се поучим, да вземем. Красотата на местните култури и нрави е репер в този глобализиращ се свят. Това първо издание на сп. "Път" цели да покаже и разкаже нашето поведение. Стремехът ни е към взаимно разбиране на всички, които живеем в майка България. Тя е една за нас...

д-р Анатолий Кънев

ГРАФИК НА ПОХОДА ПО ПЪТЯ НА ЧЕТАТА НА ТАНЬО ВОЙВОДА 2003

I ден. 30 май - Петък

- 8 ч. - Тутракан. Пред паметника.
- 9 ч. - Брега на Дунав при с. Пожарево - клетвата.
- 9.30 ч. - При паметника. Откриване на похода.
- 10 ч. - Тръгване. /През Пожарево/.
- 11 ч. - При Антимовото ханче. Проверка. Обяд.
- 12.30 ч. - Тръгване. През с. Търновци.
- 13 ч. - Посрещане в с. Стефан Караджа.
- 14 ч. - Посрещане при с. Веслец.
- 15 ч. - Посрещане в с. Иван Шишманово.
- 16 ч. - Посрещане в с. Свещари. Посещение на гробницата.
- 16.30 ч. - Посрещане в Исперих при паметната плоча, след това при паметниците на Вл. Друмев и хан Аспарух.
- 19.30 ч. - Вечеря. Нощувка.

II ден. 31 май - Събота

- 7 ч. - Закуска. Тръгване.
- 8 ч. - с. Малък поровец - при паметника.
- 9 ч. - През резервата Воден.
- 10 ч. - Посрещане в с. Острово.
- 11 ч. - М. Палахча. Паметна плоча.
- 13.30 ч. - Посрещане в с. Побит камък. Обяд.
- 14.30 ч. - По алея Панайот Хитов, Васил Левски.
- 15.30 ч. - с. Топчии, пред паметника.
- 16.30 ч. - На гара Разград.
- 17.30 ч. - Посрещане в Разград, пред паметника на Христо Ботев.
- 18 ч. - Пред паметната плоча в града. Проверка.
- 18.30 ч. - Свободно време.
- 19 ч. - Вечеря, нощувка в Разград.

III ден. 1 юни - Неделя

- 7 ч. - Закуска. Тръгване.
- 8 ч. - Сеново, Кривня.
- 8.30 ч. - Синград кале.
- 9 ч. - с. Ветово. Къщата на знаменосеца. /Среща с деца/.
- 10.30 ч. - През с. Цар Калоян.
- 12 ч. - с. Констанденец. Среща с децата. Обяд.
- 13 ч. - През с. Захари Стояново. /Преход/.
- 15 ч. - При паметника "Коконката".
- 15.30 ч. - При чешмата в с. Садина.
- 17 ч. - с. Ломци, при паметника.
- 17.30 ч. - с. Кардам, Изетбеевата чешма.
- 18 ч. - Пристигане в гр. Попово.
- 19 ч. - Вечеря. Нощувка в с. Светлен.

IV ден. 2 юни - Понеделник

- 7 ч. - Закуска. Тръгване.
- 8 ч. - с. Светлен, пам. Гаршин - цветя.
- 9 ч. - "Сражението" на Припека.
- 9.30 ч. - Тръгване към Керчана.
- 11.30 ч. - Пристигане на Керчана.
- 11.45 ч. - Посрещането пред паметника. Проверка.
- 12 ч. - Сирените. Поклонение. Литературно-музикална програма. Свободни игри. Разбор.
- 14 ч. - Разотиване.
- КПД "Родно Лудогорие"

Редакторският екип на списание Път поздравява Александър Фол по случай 70-тата му годишнина. Дано сме добри следовници...

Когато хора усвояват девствено физико-географско пространство, те очертават територии за себе си, на които ще живеят и ще се трудят, и същевременно отделят места за богопоявите и богоприсъствията. Когато хора навлизат в културно-историческо пространство, вече одухотворено от предишните му обитатели, те попадат в зоната на сближаване, опознаване и взаимодействие, в която оплождат заварените профанни и свещени дела със своята ценностна система.

Ценностната система е съставена от добродетели, които са благословени от Всевишния. Тя е една и съща навсякъде по света. Разликите между личности, общности и нации се създават не поради липсата на някоя добродетелност или поради предимствата на непознатата другада. Те

произтичат от различните съотношения между съставките на ценностната система, каквито се установяват, когато на едни достойнства се придава по-висока стойност в сравнение с други.

Така, между четирите основни преимущества на Човека, каквито са умът, чувствата, нравствеността и волята, могат да се създават променливи съотношения - умът ще владее останалите или чувствата ще ги обладават, нравствеността ще бъде постоянен коректив или волята ще доминира поведението на социума и на всяка индивидуалност в него.

Поведението, което е промислено и промишлявано от обществото по скалата на четирите преимущества, по-точно - на четирите вътрешни сили на Човека, е същинското съдържание на латинската дума култура. Култура, в старото си значение на обработка на духа, е предпоставката за историческа активност, за социално творчество и за толерантност. Носителите на културата-поведение са действащите лица в драмата Клио.

През хилядолетията на писаната История, които в Египет започват през четвъртото пр.Хр., а в Евразия - през третото, културите-поведения образуват колосални натрупвания, които могат да бъдат оприличени на праисторическите селищни могили. Проучването им представлява ключов дял от археологията, понеже те са многослойни паметници на живот, който продължава в непрекъснатата последователност от неолитната

(новокаменната) през халколитната (меднокаменната), бронзовата и желязната епоха, а тук-таме - до римската и средновековната включително. Ако става дума за земи на Югоизточна Европа и на Мала Азия, тази последователност се хронологизира между VII хил. пр.Хр. и XI-XIV в.

Многослойността на натрупалата се селищна могила не е само доказателство за топографската и икономическа устойчивост в съдбите на хора от различни общности и понякога - от различни етно-езикови групи и етноси, които се появяват в зоната на сближаване, опознаване и взаимодействие заради миграции и/или нашествия. Тази археологически проследима структура на постепенността и на устойчивостта е типична илюстрация на духовната и на културно-поведенческата приемственост, която е главното условие за съхраняване на историческата памет на дадено място през дългите столетия и хилядолетия на превратности. Без "предаването на щафетите" в Линейното време на обществено-политическите процеси, обобщавани с термините развитие-напредък-прогрес, съвременният свят не би съществувал. Той би се състоял от спорадично възникнали и случайни запазили се острови на човешка активност, откъснати едни от други.

Археологическите данни са безмълвни, но въпреки това - изразителни и красноречиви, когато могат да бъдат прочетени с разгадания шифър на действителните ценностни системи през вековете. Тези данни обаче, не изчерпват възможностите за проучване на дълговечната История като непрекъснато битие на хората, които "влизат в нея", за да вложат в наследството и в бъдещето на човечеството своята култура-поведение. Тя се гради от идеи.

Впрочем, една добродетел е една идея. Тя може да бъде изразена на девет езика - езиците на образа, словото, числото, тона, материята, формата, цвета, движението и функцията. Една идея може да придобие антропоморфен или зооморфен образ, както и да бъде назованост с отреденото ѝ име, което е нейна същност, по-скоро скрита, отколкото разкрита при произнасянето му. Тя може да бъде кодирана със свято число, познато от всички големи учения, каквито биха били монадата с нейните производни триадата, тетрадата, пентадата, хексадата, хептадата и енадата (единицата с тройката, четворката, петицата, шестицата, седмицата и деветицата). Идеята зазвучава в тон/тонове с определена височина в определен лад, за да възвиси вярващия с чиста мело-ритмика, но не по-малко важна е материята (веществото) ѝ. Металите, камъкът в разновидностите си, дървото и костта съдържат послания, които се съхраняват като благовестия от знаещия какво вижда и усеща. Формата на идеята, подражателна или абстрахирана, е видение за ставането, т.е. за новите космо-образувания (рождения), докато цветът - за излъчването на огнена мощ в състезание с друга огненост от багри. И най-после - движението и функцията.

Движението на обредните спектакли и на отделните им епизоди, на пантомимите и на танците въвежда участниците в превъплъщенията на идеята, с други думи - в дълбокото разбиране на образа, назоваването, числото, тона, материята, формата и цвета. Разбирайки я, участниците вменяват основната функция на идеята-добродетел - да динамизира вегетативните кръговрати и преди всичко личния цикъл, в който Човекът мисли алтернативата на смъртта си.

Всеки от деветте езика, с които идеята-добродетел достига до изпитващите нужда от нея, е изработен от традиции и иновации с многослойна приемственост. Срещат се любители на историографията, които нарязват историческото битие на по-дълги или по-къси отсечки, неизбежно започващи, при такава процедура, своето съществуване на празно място, без дори спомен за отминалото и изстраданото. Такова лабораторно упражнение може да служи на идеологически или на политически цели, а най-добре - на политикански, но в живата действителност празноти във величественния поток на Историята не се срещат.

Идеята-добродетел се разкрива на изпитващите нужда от нея на своите езици, в които са съхранени съставки на предишни изживявания. Тези съставки се адаптират към новите, които, от своя страна, се обогатяват със съвременни заемки в контактните зони, където си взаимодействат носители на култури-поведения.

Алтернативата на смъртта е живот в свещеното, т.е. в упованието за възраждане на духа. Деветте езика на тази вяра-упование са проследими за територията на Югоизточна Европа и Мала Азия през Древността, Средновековието, Новото време и Времето, в което сме. Техни реликти се откриват във фолклора, облеклото, обичаите и обредите като постоянен знак за активността на различни етно-културни общности на една и съща земя, които овладяват енергията на свещеното.

Енергията на свещеното е залог за съвместен живот на хората и гаранция за интелектуалната безсмъртност на Човека.

ОБРЪЩЕНИЕ

от участниците в осемнадесетия поход по стъпките на четата на
Таньо войвода

*Нека си спомним кои са били дедите ни и това,
за което са се борили.*

*Нека опознаем пътя, който са минали през
много голготи, докато стигнат до
Обетованата земя на свободата.*

*Нека по пътя към себе си и към другите
търсим добротата и благородството, които
ни правят братя и да избягваме
неразбирателството завистта и омразата,
които ни правят врагове.*

Когато разлистваме страниците на нашата история, винаги достигахме до една епоха, която е изпълнена "с геройство и срам". Сърцата ни се опитват да почувстват страданието на поробенения ни народ, силата и желанието му за свобода. Но колкото и да се опитваме пред нас има една пречка - времето, то ни разделя и отдалечава от онази едновременно тъмна и светла епоха. Аз имах възможността да преодолеем тази пречка и да почувствам "огъня на борбата". Това се случи благодарение на участието ми в похода "По стъпките на Таньо Войвода".

Въстаниците преминават в България в един ден с Ботевата чета, опитвайки се да възродят вече угасналия пламък на въстанието. Ние тръгнахме оттам, откъдето и те са поели към борбата и смъртта, а именно от с.Пожарево, където ученици от тютраканските училища, пресъздават пристигането на четата на Таньо Войвода. Едва ли има човек, който не би тръгнал, виждайки, как лодките бавно се носят по реката, идвайки към българския бряг. Оттам ние поехме към Антимовското ханче, където бе направена проверка на четниците. Отивайки към последната спирка на четата, ние преминахме през много села, където бяхме посрещнати тържествено, с много любов и топлина. Само този, който е участвал може да разбере, какво е наистина да си българин. По време на последната битка на четата при с. Априлово е превалявало дъжд, боят е бил ожесточен и труден. Ние отново успяхме да се докоснем до историята и да се пренесем в миналото, така битката бе пресъздадена от участниците в похода. Времето също бе дъждовно, сякаш винаги на тази дата - 27 май, природата на нашата родина плаче за своите синове.

Похода "По стъпките на Таньо Войвода" беше само четири дни, но макар и за толкова кратко време аз се почувствах истинска българка, такава каквато не съм се чувствала години наред. Най-странното е, че през цялото време имах чувството, че заедно с нас са и четниците, загинали преди толкова много време.

Раданка Ангелова - ученичка от 11-ти клас

Народ, който не помни миналото си е обречен на забравя. Нашият народ се е съхранил през вековете, защото винаги са се намирали родолюбиви и достойни българи, готови да възкресят историята ни. "Походът по стъпките на Таньо войвода" пропагандира малко известни истини за Априлската епопея в Североизточна България. Присъствието на краеведа Борис Илиев и изследовател на историческата личност Таньо войвода го прави още по-внушителен и автентичен.

Д. Митев

директор на СОУ "Хр. Ботев" - гр.Разград

Участваме редовно в този поход. За нас той е и една възможност за нови запознанства. Впечатлени сме от начина, по който се общува с нас. Участваме съвместно с личности, като Борис Илиев и д-р Анатолий Кънев. Това ни преизпълва с гордост и неподправено самочувствие.

Надежда, Станислава и Мелек - ученички от 8-ми клас

Най-малкият участник съм. За мен "Походът по стъпките на Таньо войвода" е една чудесна възможност да опозная родния край и да го обикна. Вълнувам се всеки път, когато се инсценира загиването на Таньо войвода в подножието на хълма Керчан баир.

Иван Ганев - ученик от 5-ти клас

Когато ми зададоха въпроса: ``Защо вече 8 години вървиш по стъпките на славната чета на Таньо войвода?`` - нямах готов отговор. Първото, което ми дойде на ум, беше да се измъкна с някоя помпозна фраза от духа на: ``Заради новите хора, с които се срещам.`` - а и наистина там човек може да се запознае с всякакви хора, които споделят неговите възгледи или имат съвсем различна представа за света. Това обаче не е единствената причина.

По време на похода човек се чувства близък до историята, тъй като минава през места, които са пряко свързани с миналото ни. Там човек научава много за романтичния път на четата, за интересния и трагичен живот на войводата Таньо Стоянов, който остава сам срещу многочисления враг. Разбирайки за героичната смърт на Стефан Николов Заралията, спасил цяло българско село от опустошаване, предавайки се доброволно на невъоръжени заптиета. Изпълва се с покруса, узнавайки, че никой не се присъединява към четата след преминаването ѝ през Дунава.

Замисляйки се за причините, поради които аз лично продължавам да ходя по стъпките на Таньо войвода, след като вече 8 години слушам за историята и бойния път на четата, осъзнах, че не това ме кара да се връщам всяка година на същите места, а желанието отново да се потопя в трескавата атмосфера на похода. Винаги съм се впечатлявал от ентузиазма, с който се подготвя и извършва посрещането на походниците в селата и градовете, през които минаваме - къде с хляб и сол, къде със стихотворения или песни... Има места, където цяла година се подготвят за нашия поход. Тогава ни канят в читалището и ни изнасят специално подготвена програма.

Знам, че с участието си не мога да помогна кой знае колко за повдигането на българския дух, но си мисля, че ако и навремето всички са търсели единствено и само материалната изгода от постъпките си, може би никога нямаше да бъдем свободни.

Васил Кънев - ученик в 10-ти клас

Походът "По стъпките на Таньо войвода" има изключително въздействие върху подрастващите. Те с голямо нетърпение го очакват. Професионалната режисура и краеведческа автентичност при пресъздаването на събитията ни прави горди, че сме съпричастни към него.

В. Ганева и Ат. Стойчева - ръководители на Разградската група

Походът ни впечатлява с оживлението, което внася сред местните жители. Понякога ни посрещат с хляб и сол. Очите на посрещачите са изпълнени с признателност и голяма обич. Искрено се надяваме, че походът ще се превърне в общонационален.

Илиян, Георги, Мишо, Сабиха, Селиме и Славена - ученици от 8-ми клас

СТАТУТ НА ВИКТОРИНАТА "КАКВО ЗНАЕМ ЗА ЧЕТАТА НА ТАНЬО ВОЙВОДА"

Организатор на викторините е Културно-просветно дружество "Родно Лудогорие", със съдействието на учителите от общините Тутракан и Главиница от Силистренска област, Завет, Исперих, Разград и Цар Калоян от Разградска област, Вятово от Русенска област и Садина и Попово от Търговищка област. Целта на викторината е да се усвоят повече знания за четата на Таньо войвода от 1876г.- ценен исторически капитал за Лудогорието и Североизточна България, извор на патриотичното възпитание на младото поколение. Времето, когато се провежда викторината е от първи април до първи юни всяка година - преди и по време на похода по пътя на четата. Етапите на провеждането на викторината са четири:

- Първи етап: От 1 до 20 април - денят на обявяването на Априлското въстание през 1876г. - във всеки клас /паралелка/ учителите провеждат викторината устно и определят трима първенци, които ще се състезават при втория етап.

- Втори етап: Излъчените от отделните класове първенци се изпитват от комисия или учител историк и излъчват трима победители за училището. /Ако няма друго училище в селището те остават победители на местно ниво и се състезават писмено направо за четвъртия етап./

- Трети етап: /където има повече от едно училище в селището/ - Излъчените от втория етап първенци на училището се състезават пред комисия или пред учител-историк. Излъчените трима първенци за селището се състезават писмено в последния четвърти етап на викторината. Те получават награда по една книга за четата на Таньо войвода, а първенецът и една походна фланелка. Той произнася приветствено слово при посрещането на походната колона. Книги получават и учителите от комисията, която е излъчила първенците.

- Четвърти етап: Писмените работи на тримата победители от всяко селище /които трябва да бъдат от една до четири страници/, се предават на секретаря на похода, при посрещането на колоната и се отнасят в София за преглед и класиране от комисия:

Борис Илиев - изследовател на четата
Радой Ралин - потомък на Таньо войвода
д-р Анатолий Кънев - водач на похода

Комисията, в срок до 15 юни преглежда работите и излъчва трима първенци, които ще получат парични награди по 100, 50 и 25 лв. и книги от Р.Ралин и Борис Илиев, а работите им ще бъдат отпечатани в централния печат и в специалния Бюлетин за похода. Ще бъдат раздадени и шест поощрения.

Спечелилите първите три награди и шестте поощрения ще бъдат наградени с едномеденна екскурзия в София и посещение на Националния исторически музей.

Забележка : Заедно с писмените работи на първенците от всяко селище, се предава и списък на участвалите учители и ученици, за евентуално класиране и отбелязване в Бюлетина на похода.

ВЪПРОСИ ЗА ВИКТОРИНА 2003 *

1. Какво знаем за войводата Таньо Стоянов?
2. Какво знаем за бойния път на четата ?
3. Какво знаем за четниците?
4. Есе на тема Априлското въстание от 1876 г. и неговия отзвук

* Всеки участник може да избере един или повече от въпросите, като написаното по всеки въпрос трябва да бъде не по-малко от една и не повече от четири страници.

председател на КПД "Родно Лудогорие": / Б. Илиев /

Понякога Миналото и Бъдещето са едно цяло. Това, което ги обединява е Пътят...

Смисълът да Го извървим е нещо, което малцина от нас осъзнават и чувстват. Какво Той би ни дал, това е въпросът, който по-прозорливите си задават. Да съчетаем мъдростта и натрупания опит от древността с идеалите на предстоящото, в това се крият белезите на познанието. Да извлечем всяка тръпка от съществуването си, да усетим всеки полъх и допир от възвишеността на Вселената, да бъдем значими и полезни - това не би било възможно ако не изменим Пътя.

Всички фази на живота ни протичат под мотото и вдъхновението на определени цели, мисли и усещания. Те варират, търпят крах или се изчерпват. Но има и такива, които са над нашето светоусещане. Забързани в сивото ежедневие или потънали в апатията си ние рядко ги открояваме. Такава, открай време е идеята за свободата, в безкрайните ѝ проявления и нюанси, проникваща и пулсираща през цялата човешка история. Понякога пренебрегвана, понякога бленувана, Тя не бива да бъде забравена. Никога. Който върви по Пътя, не ще забрави, а ще открива и не ще се върне назад. За нищо на света...

Радослав Василев

За малцина увлечени от аристократичната идея на духа, нашият демократичен век генерира по-дълбоко жизнено чувство. Генерира го, не защото са създадени условия за интелектуални занимания, а напротив - заради сблъсъка на благородния човешки дух с безнравственото време, време на отминаваща площадна демокрация, но и на все така господстващата духовна нищета. В такова време провеждането на походи по стъпките на Таньо войвода и шейх Беддредин Симави не е някакво утопично видение, а е стремеж и потребност да преодолееш самия себе си. Да не се превърнеш в човек, отдаден изцяло на събитията, който постепенно губи цялото си съдържание, пък макар да е бил някога богат по дух. Да познаеш себе си, но и Другия.

Походите са символ и надежда за разбирателство и толерантност, те са протегната ръка, а не средство за манипулация. Толерантността не е цел, тя е средство. Етническата толерантност, толкова необходима за Лудогорието, освен прокламираната социална страна на въпроса, притежава и духовна. Личностното самоосъзнаване и реализация е духовното освобождаване на човека. Нашите походи не са "самоцелно търкане на обувки", те са извървян път. Път, обединяващ времена и култури, път към познание.

Иво Попов

списание

ПЪТ

МАКЕТ НА ВЪЗСТАНОВЯВАНИЯ ПАМЕТНИК